

Delphi-Prognose in Information und Dokumentation. Untersuchungen über zukünftige Entwicklungen des Bibliotheks-, Informations- und Dokumentationswesens in der Bundesrepublik Deutschland und in Österreich. Hrsg. von RAUCH, W. – WERSIG, G. (Beiträge zur Informations- und Dokumentationswissenschaft 12.) Bibliogr.: 292–296.p.

A Delphi-prognózis (módszer) alkalmazása az információ és dokumentáció területén. Vizsgálatok a könyvtárügy, az információs és dokumentációs tevékenység távlati fejlesztéséről az NSZK-ban és Ausztriában.

A Delphi-módszer (nevezzük így a továbbiakban) nem ismeretlen fogalom a szakirodalmat forgató könyvtárosok körében. Az viszont kétségtelen, hogy ez a közel 300 oldalas mű mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban pontos ismereteket nyújt e számunkra ma még misztikusnak tűnő témaköréről. Pedig, ha alaposan elmélyedünk e módszer tanulmányozásában, kiderül, hogy bizonyos elemeit eddig is használtuk a könyvtári tevékenység tervezésében, s ez a felismerés, eddigi fogalmaink, ismereteink tudományosan rendszerezett formája teszi igazán izgalmas olvasmánnyá ezt a kötetet.

A kötet szerkesztői – *Wolf Rauch*, a Bécsi Egyetem Statisztikai tanszékének professzora és *Gernot Wersig*, a Berlieni Freie Universität Sajtó- és Könyvtártudományi tanszékének professzora – négy fejezetben adják közre a témával kapcsolatos vizsgálatok eredményeit. A szerkesztés erénye, hogy amíg az első fejezetben kijelölik a Delphi-módszer helyét az egyéb prognosztikai módszerek sorában, ismertette történetét, technológiáját, fejlesztési lehetőségeit, addig további három fejezet a különböző országokban e módszerrel végzett konkrét vizsgálatokat tartalmazza könyvtári, információs, dokumentációs vonatkozásban. Ez a felépítés lehetővé teszi a módszer tematikus és földrajzi értelemben egyaránt bevált alkalmazásának bizonyítását.

A különféle, s igen nagy számú prognosztikai módszerek sorában (mint pl. az exploratív, rendszerelemző, normatív stb.) a Delphi-módszer az intuitív eljárások közé tartozik. Ez azt jelenti, hogy egy alaposan körülhatárolható szakterület, témakör vonzásába tartozó szakemberek egymástól független gondolataira, meglátásaira, elképzeléseire épít 3–4 forduló, névtelen kérdőíves közvéleménykutatás formájában. A módszer szellemesen válaszolja meg azt a paradox kérdést, hogyan lehet szubjektíven objektív véleményt nyilvánítani: a szakember minden befolyásoló tényezőt (pl. vitapartnerek hatását, egyéb presztizs-okokat) kizárva a saját témájában szinte szárnyalhat, ugyanakkor az ún. zárt

kérdések, amelyekre csak igen-nel, nem-mel, is-is-sel lehet válaszolni, kizárják a bőbeszédűséget, a redundanciát. Tegyük hozzá, hogy a nehezebb dolga a kérdőívek szerkesztőinek van, hisz a kérdéscsoportok összeállításánál valamennyi lehetséges variációt fel kell dolgozniuk a téma alapos ismeretében. A vizsgálat keresztülvitele ezzel a módszerrel nemcsak kiváló szakmai felkészültséget, de pszichológiai érzéket is kíván, alkalmazásánál az emberi tényezők igen hangsúlyozott jelentőséget kapnak.

Ez utóbbi megállapítás talán kissé visszaérzésnek tűnik, annak ismeretében, hogy a Delphi-módszert eredetileg az 50-es években az amerikai légierők megbízásából fejlesztették ki szovjet atomtámadás előrejelzése céljából. A módszernek a polgári életben való alkalmazását 1964-től számíthatjuk, amikor a RAND-Corporation keretében elkészült *Theodor J. Gordon* és *Olaf Helmer* tanulmánya (Report on a long range forecasting study), amely a Delphi-módszert a tudomány, népesség, automatizálás, űrrepülés, háborús veszély elhárítása területén alkalmazta. A módszer még szélesebb körben való alkalmazása – nemcsak prognózisok készítésére, hanem egyszerűen különféle problémák megoldására, döntéselőkészítésre stb. – a 70-es években indult meg, s az évtized második felében már több ezerre nőtt a Delphi-módszerrel végzett vizsgálatok száma, sőt, számos tanulmány foglalkozik ma már e módszer kritikájával, továbbfejlesztésével is.

A 70-es években kezdődött a Delphi-módszer alkalmazása a könyvtárügy, az információs, dokumentációs tevékenység területén, ami törvényszerű összefüggést jelez a műszaki-gazdasági fejlesztési előrejelzés információsükségleteivel. Az addig viszonylag háttérbe szorult könyvtári-dokumentációs szakma, melynek csak a napi praktikus feladatait vették figyelembe, a társadalmi elvárások hatására kezdett a holnapra gondolni, a jövő információs igényeinek kielégítésére. Ebből a szempontból különösen elgondolkodtató, hogy melyek azok a könyvtári témák, amelyek távlati fejlesztési koncepciója, Delphi-módszerrel készült vizsgálata e kötetben helyet kapott.

A nyugat-berlini Freie Universität-en végzett vizsgálat a könyvtári, információs és dokumentációs szakterület integrált fejlesztési koncepciójával foglalkozik négy fő problémakörben:

- technológiai fejlesztés (automatizálás, számítógép alkalmazása),
- szervezés és együttműködés (munkafolyamatok, regionális, nemzeti és nemzetközi kooperáció),
- összefüggés a különböző információs rendszerekkel,
- egyéb befolyásoló tényezők (gazdasági, politikai, tudati, infrastrukturális, módszertani, oktatási – képzési tényezők).

A három fordulóban megkérdezett, illetve a módszer biztonságát garantálónan visszakérdezett ún. paneltagok (szakemberek) száma 82 főre nőtt a vizsgálat során, amelynek kérdőíveit és értékelő táblázatait a kötet tartalmazza.

Az Osztrák Tudományos Akadémia keretében végzett vizsgálat a tudományos-műszaki információ és dokumentáció jelenlegi helyzetét és fejlesztési irányát kutatja. Az előbbihez hasonlóan, ez a vizsgálat is 1976–77-ben készült, s az évezred végéig ad előrejelzést. Ez az ún. szocio-ökonómiai kutatás az információs-dokumentációs intézményrendszer, tevékenységi rendszer fejlesztését az egész osztrák társadalmi-gazdasági alap részeként, a különféle területeken előtérbe helyezett innovációs folyamatokkal össze-

függésben vizsgálja. Külön ki kell emelnünk a prognosztizált problémakörök közül a szakemberképzés, káderutánpótlás témáját, amelyet a tanulmány alapvető és komplex társadalmi kérdésként kezel. A kérdőívek, táblázatok, grafikonok a vizsgálat teljes eszköztárát nyújtják a német tanulmánynál nagyobb apparátussal.

A kötet e két részletes tanulmányon túl – nemzetközi kitekintésként – további 5 – Delphi-módszerrel készült – vizsgálatot ismertet, ezek közül két amerikai kutatás a könyvtárosképzéssel, egy kanadai vizsgálat a kommunikációs technológiákkal, a norvég és svéd kutatás általános könyvtári, információs és dokumentációs területekkel foglalkozik. A kötetet bibliográfia és gazdag jegyzetapparátus egészíti ki.

A Delphi-módszer egyike azoknak az eljárásoknak, amelyek segítségével szakmánk jövőjét tervezhetjük. Célszerű eszköz csupán, nem pedig mindent megoldó csodaszer. Nem mindegy azonban, hogy élünk-e a módszer adta lehetőségekkel azokon a területeken, amelyeken alkalmazása, s nem utolsósorban a megközelítés módja igen pozitív irányba befolyásolhatná jelenlegi tervezéseinket. A kötet nagy érdeme és erénye *a vizsgált területek összefüggéseinek felismerése, a rendszerszemléletű prognosztizálás, a szakma legjobbjában lappangó intuíciók felszínre hozása, s azok objektív értékelése*. Mint említettük, találunk e módszerben ismerős motívumokat: ismerjük a brainstorming-ot és tudunk közvéleményt kutatni. Miért ne lehetne a Delphi-módszert a szocialista könyvtárügy, információ, dokumentáció területén alkalmazni ilyen alapos szakkönyv segítségével, amelynek magyar nyelvű kiadását is szorgalmazni kellene?

VARSÁNYI LÍVIA

